

"TESTAMENTE"

upprättat i mars 1969 beträffande planläge, m.m.

avseende byggnadsnämndens och plankommittens verksamhet i Upplands-Bro kommun

(baserat på stadsarkitekten Hans Matells erfarenheter och arbete, dels som biträdande länsarkitekt från 1955 och fram till år 1960 samt därefter som stadsarkitekt i Upplands-Bro kommun samt ledamot av dess general- och plankommitté åren 1963 - 1969.)

UPPLANDS-BRO KOMMUN, ALLMÄNT

Ca 2500 år f. Kr. var Upplands-Bro kommun helt täckt av vatten. Fornfynd visar att så snart landhöjning så medgav en bosättning skedde på tillgängliga landområden. De första skriftliga vittnesbörden hänföres till 1000-talets runstenar men först 1257 omnämns mera utförligt existensen av socknarna Bro, Näs, Ryd och Håtuna samt 1311 respektive 1314 Låssa och Håbo-Tibble. Samtliga socknar tillhörde Attundaland, som var ett av de tre folkland, som tillsammans med Tiundaland och Fjärhundraland bildade kärnan i Svea rike. Under 1400- och 1500-talen dominerade händelserna vid Almare Stäkets befästa borg. Bergen nedrevs 1517.

1. 1 kort historik och beskrivning

År 1952 bildades det moderna Upplands-Bro kommun om 23 840 ha och 3 645 invånare av de sex socknarna Bro och Låssa, Stockholms-Näs (numera Kungsängen), Västra Ryd, Håbo-Tibble och Håtuna.

1. 11 administrativ indelning

Sedan år 1964 utgör Upplands-Bro kom.m.un eget kommunblock under namnet Kungsängenblocket med Kungsängen som föreslagen centralort. Kom.m.unen hade då (3 618) inv. 5579 och hade vid årsskiftet 1968-69 vuxit till 6 717, varav 2045 i Bro, 254 i Låssa, 3 565 i Kungsängen, 187 i Västra Ryd, 274 i Håbo-Tibble och 392 i Håtuna församlingar. Av församlingarna kan Låsa, Håbo-Tibble och Håtuna med icke fullt 1 000 personer jämte en betydande sommarbosättning på uppskattningsvis 3 000 personer sägas ha Bro som centralort, Kungsängens och Västra Ryds församlingar har expedition i Kungsängen, Bro-Låssa församling i Bro samt Håtuna och Håbo-Tibble församlingar i Håbo-Tibble.

1. 12 regionala engagemang

Efter framställning från kommunen år 1958 anslöts den först genom Kungl. Maj:ts beslut den 26 januari 1962 till Stockholmstraktens Regionplaneförbund. Upplands-Bro kommun anslöts den 1 januari 1963 till Käppalförbundet, den 1 januari 1964 till Stockholmstraktens Vattenverksförbund samt genom avtal av den 1 februari 1967 till Kommunalförbundet för Stockholms stads och läns regionala frågor. Från den 1 januari 1968 ingår kommunen även som medlem i Kommunalförbundet för Stor-Stockholms bostadsförmedling. Den 18 december 1967 beslöt kommunalnämnden uppvakta Kungl. Maj:t

om möjligheterna för ett överförande av kommunen, från Uppsala län och landsting till Stockholms län och landsting under hänvisning till dess naturliga anknypning till stockholmsområdets planerings-sammanhang. I Uppsala läns översiktsplan C-67 har denna stockholms-samhörighet även klart och entydigt kommit till uttryck genom att kommunen utlagts till närområde för Stockholms tätortsområde eller i vissa avsnitt som område av intresse för det därav betingade rörliga friluftslivet.

I. 1.13 tätorterna

Förutom några smärre bebyggelsekoncentrationer ursprungligen av typ brukningscentra för jordbruk i Håbo-Tibble och Kvarnnibbe och Tjusta i Håtuna har det funnits blott två egentliga tätorter, nämligen Bro med 230 och Kungsängen med 270 inv. år 1952. Dessa orter hade 10 år senare vuxit till 750 resp. 1 250 inv. och hela kommunen hade detta år (1962) 4 186 inv.

1.2 Arbetsliv, sysselsättning och service

År 1960 sysselsattes 30% av kommunbefolkningen inom landsbygdsnäringar. Motsvarande siffra för år 1965 hade sjunkit till 14%. Yrkesverksamhetsgraden utgjorde år 1960 41% och hade år 1965 stigit till 42,5%

Ett antal smärre företag redan etablerade i Bro och Kungsängen. Bland dessa märkes Ornäs produkter i Bro och Kungsängen med 110 anställda, Haningebolagens betongelementfabrik med 40 anställda i Bro. Kooperativa förbundet uppför inom ett detaljplanerat industriområde vid Nygård en större lageranläggning som beräknas sysselsätta c:a 550 anställda i början av 70-talet. Med de ytterligare aktiviteter som kan bli förlagda inom detta planområde, räknar KF med att fram till år 1980 ytterligare 3- 4 000 personer kan bli sysselsatta. Vid Brunna i Kungsängen planeras under medverkan bl. a. av Industrins Lokaliseringsbyrå ett industriområde om 200 ha beräknat för c:a 5-7 000 anställda. I:s kasernområde norr om Kungsängen tages i anspråk år 1970 och beräknas sysselsätta c:a 500 anställda och ca 1 200 värnpliktiga.

1.21 bostadsförsörjning

Efter några års knapphet på tomtmark har genom olika lokala och regionala planeringsåtgärder i Bro och Kungsängen år 1968 igångsatts två större entreprenader omfattande vardera ca 1 000 flerfamiljsbostäder, som beräknas vara färdigställda i början av 70-talet. Planering av större småhusområden pågår i båda orterna.

1.22 försörjningslinjer

Såväl Bro som Kungsängen har sedan årsskiftet 1967-68 full anslutning till Käppalaförbundets och Stockholmstraktens Vattenverksförbunds regionala vatten- och avloppsnät.

Elkraftförsörjningen sker via Kungsängens Kraft AB, som f. n. är under kommunalisering, Bro-Bålsta Elverk samt Håtuna elektriska distributionsförening, samtliga med Älvkarleby Kraftverk som räkrafterleverantör. Elektrisk uppvärmning avses vara obngatorisk för de bostäder, som ej kan erhålla anslutning till fjärrvärmeverken i Bro Kungsängenområdet.

- 1.23 kommunikationer
vägar E18:s fortsättning som motorväg från Stäketsön är under utbyggnad och skall vara färdig år 1971 fram t. o.m Bro samhälle. Körtiden från Kungsängen till Stockholm, Arlanda eller Bromma utgör knappt 30 minuter. Väg 550 genom Kungsängens exploateringsområden till II öppnades för trafik år 1967. Från Bro via Klövberga trafikplats på E18 är väg 553 fastställd till Norränge vid Håtuna med anslutning till Sigtuna-Märsta-Knivstaområdet över Erikssund. Då väg 550 över II:s övningsområde kan tidvis avstängas av kronall väg 553:s utbyggnad påbörjas redan 1969 och beräknad, med förbifart och anslutning till Håbo-Tibble kyrka, vara klar senhösten 1970. Väg 544 till Bålota beräknad därefter bli förbättrad och oljegrusbelagd.
- 1.24 kollektivtrafik Våren 1968 öppnade SL:s pendeltrafik till Stockholm C med Kungsängen som terminal. Härifrån utgår SL:s matarbuDslinjer till Bro och Bålsta. Restiden Stockholm C- Kungsängen utgör ca 30 minuter. Linjebuss trafikerar sträckan Håtuna-Kungsängen samt Stockholm i anslutning till vissa helgturer
- 1.25 service F. n. finnes förhållandevis differentierad butiksservice i Bro och Kungsängen. En utvecklingsplan för den kommunala och sociala förvaltningen uppföljes i takt med utbyggnaden. I Kungsängen har just en större högstaieskola kombinerad med medborgarhus och sporthall färdigställts och skolväsendets utbyggnadstakt är tillfredsställande.
- Kommunen och dess bebyggelse har, med undantag för de båda tätorterna, fram t. o.m. 40-talet präglats av jordbruksnäringen. Under 50-talet har emellertid en för varje år tilltagande fritidsbebyggelse, särskilt i kommunens mellersta och södra delar, framtvingat en relativt omfattande detaljplanläggning för denna bebyggelsetyp. Sammanlagt torde det finnas upp mot 1 500 fritidshus, varav ca 1 000 är belägna inom planlagda områden
- 1.26 fritidsbebyggelse
- 1.27 badplatser Badplatser eller badmöjligheter finns söder om Frölunda på Lennartsnäshalvön, där kommunen inköpt ett stort friluftsområde, på Solna stads fritidsområde vid Björknäs, Kalmarstrand (även camping), vid Ryssgraven i Kungsängen samt vid Vallbyvik i Sigtunafjärden. På grund av motorvägsbygget kommer badplatsen vid Ryssgraven att ersättas med en ny badplats vid Lillsjön. Av badplatserna är de vid Björknäs, Vallbyvik och Ryssgraven egentliga kommunala badplatser.
- 1.28 idrottsplatser Idrottsplatser finns i Bro och Kungsängen
- 1.3 Bebyggelse-
reglering och
naturskydd
- 1.31 utomplansbestämmelser Utomplansbestämmelser gällande för hela kommunen fastställdes av länsstyrelsen första gången den 17 augusti 1957 och förnyades den 10 februari 1964. Bestämmelserna medger jämlikt 52, 54 och 70 §§ byggnadsstadgan goda möjligheter att hålla t. ex. bilyrkogårdar under kontroll.
- Förutom kommunens landareal på 238 km² varav 50% utgör 2 skog och 30% odlad åker, utgör fyra insjöar 5 km² och 90 km delar av Mälaren med sammanlagt ett 50-tal öar. Strandlinjen utgör 180 km, varav 50 km tillhör äarna i Mälaren.
- 1.32 naturvårdsinventering av år 1966 En hela kommunen omfattande naturvårdsinventering av Tord Ingmar (text, karta, samt fotoalbum) färdigställdes under 1966 Tidigare begränsat strandskydd fastställd

den 30 dec 1962 utökades enl naturvårdslagen, och fastställes den 7 oktober 1963 att omfatta alla strandlinjer intill 300 m djup.

- 1.34 naturreservat Norra björkfjärdens centrala skärgård avsattes 30 september 1965 som naturreservat för en tid av 3 år med stöd av 11 § naturvårdslagen. Reservatet omprövades 23 september 1966 och förlängdes då till 30 september 1969. Enligt länsstyrelsens beslut den 27 juni 1968 fastställdes området slutgiltigt som naturreservat jämlikt 7 § naturvårdslagen.
- 1.35 fornminnen kulturhistoriska minnesmärken Ett flertal områden av arkeologiskt och kulturhistoriskt intresse finns inom kommunen. Förutom i anslutning till Bro och Kungsängens expansionsområde, finns t. ex. betydande, gravfält vid Håtuna, Kvarnibble, Skråmsta, Alby, Tälby, Önsta, Tuna på Lennartsnäshalvön, m. fl. Dessa och många enstaka fornlämningar skyddas effektivt och intill ca 50 meter från dess avgränsning av fornminneslagen år 1942. Under 14- och 1500-talet dominerade händelserna vid Almare Stäkets befästa borg, 1517 revs borgen men några utgrävda källarutrymmen återstår ännu. Samtliga kyrkor Bro, Låssa, Kungsängen, Västra-Ryd, Håbo-Tibble och Håtuna är av mer deltida ursprung och av stort intresse. Länsarkitekten har i en skrivelse till Länsstyrelsen föreslagit förordnande om skyddsområden runt samtliga äldre kyrkor jämlikt 86 eller 122 §§ byggnadslagen och 19 § naturvårdslagen. I detta sammanhang förtjänar även påpekas vad som i 22 § naturvårdslagen stadgas om reklamanordningar i det fria, som icke får uppsättas utan länsstyrelsens tillstånd. Tillståndsplikt enligt 18 § naturvårdslagen, råder även sedan 1 januari 1965 beträffande täkt av sten, grus, sand eller lera för annat ändamål än markinnehavarens husbehov.
- 1.36 reklamskyltar
- 1.37 täkter
- 1.38 avfall Genom avtal med Upplands-Bro Renhållnings AB, ett dotterföretag till Sellbergs AB, Stockholm, transporteras hushållsavfall m. m. till sotstipp vid Norrboda, norr om Bro. För de betydande överskottsmassor, mest berg, som ej kan balanseras inom exploateringsområdena har två provisoriska tippar ordnats vid Brunna och Tibble i Kungsängen och vid Råby i Bro.
- 1.39 hälsovårdsordning Med stöd av 68 § hälsovårdsstadgan utfärdade länsstyrelsen den 15 december 1967 en hälsovårdsordning för Upplands-Bro kommun. Härvid bör observeras skyldigheten att understålla vissa ärenden, hälsovårdsnämndens prövning, inrättande av avlopp utanför tätortsområdena, anslutning av avfallskvarn till allmän avloppsledning, livsmedels- och kökslokaler, utformning av sopkärl och soprum m. m.
- 1.4. Vägbestämmelser
- 1.41 vägsskyddsområden Länsstyrelsen har den 26 februari 1965 med stöd av 33 § väg-lagen, föreskrivit förbud att utan dess hörande uppföra byggnad eller stängsel, anordna upplag, etc. inom ett område av 30 meter från vägmitt utmed E18 samt inom ett område av 20 meter från vägmitt utmed landsväg väg 550 (Kungsängen-Eriksslund. Utmed övriga allmänna vägar gäller enligt samma lag motsvarande förbud intill 12 meter från vägmitt. Bestämmelserna gäller dock i något fall ej inom fastställda planområden.

- 1.42 utfartsförbud Länsstyrelsen har vidare den 25 januari 1961 med stöd av 31 § väglagen föreskrivit förbud att ansluta ny enskild väg till E18
- 1.43 vägföreningar Vägföreningar har jämlikt länsstyrelsens beslut den 17 november 1959 och den 31 januari 1958 inrättats för Bro och Kungsängens planområden. Under hänvisning till den diskussion som förts med representanter för statliga planmyndigheterna om villkoren för fortsatt användning av byggnadsplaneinstitutet beslöt kommunalfullmäktige den 5 februari 1968 att fr. o. m. den 1 januari 1970 övertaga vägföreningarnas funktioner i Bro och Kungsängen avseende ansvaret såväl att anlägga som att underhålla allmän väg- och parkmark i likhet med vad som stadgas vid användande av stadsplaneinstitutet.
- 1.44 kommunalt vägovertagande Försvarets fastighetsnämnd föreslog i en skrivelse till Kungl. Maj:t av den 26 juni 1963 att ett ca 5 000 ha stort område norr om Kungsängen skulle avsättas som nytt förläggnings- och övningsområde för Svea Livgarde (II), Fullmäktige yttrade sig däröver i en skrivelse av den 6 september 1963. Flyttningen fastställdes genom riksdagsbeslut hösten 1963 och kasernområdet vid Granhammar samt övnings- och skjutfälten norr därom, kommer att i sin helhet tagas i anspråk år 1970. Detta kommer att innebära avspärrningar av såväl permanent som temporär omfattning.
- 1.51 II Militära och Civilförsvars-skyddsområden Kungl. Maj:t har förordnat om skyldighet att fr. o. m. 1 oktober 1967 jämlikt 23 § civilförsvarskungörelsen inrätta enskilda skyddsrum inom Bro-Nygård-Kungsängenområdet. Området hör till Enköpings Civilförsvarsområde C 2. Skyddsrum skall prövas vid byggnadslov och omfattar allmänna kommunikationsanläggningar, industrier, vård- och undervisningsanstalter, hotell, butiks- och kontorshus etc. med som regel mer än 25 sysselsatta eller anställda samt flerfamiljshus i mera än två våningar, Rad- och kedjehus med mindre än tre våningar samt övriga bostäder och bebyggelse berörs ej av förordningen.
- 1.52 skjutfält
- 1.53 avspärrning
- 1.54 skyddsrumsskyldighet
- 1.6 Litteratur och information "Baken om tJpp-lads-Bro" söker ännu efter en författare. Utöver spridda uppsatser i olika kulturhistoriska skrifter samt beskrivningarna till de fem sockenkyrkorna finns lingen .. litteratur att tillgå. Öbets 1820 Widman (1922) 1928
Edna Hedén: Håtuna källerbok (manus)
- 1.61 broschyrer En kortfattad beskrivning över Upplands-Bro kommun gavs ut i oktober 1967. HSB utkom år 1968 med information om att bo i Kungsängen och Stiftelsen Upplands-Brosamma år med information om Råbyområdets utbyggnad i Bro. ABV vägförbättringar AB och Industrins Lokaliseringsbyrå AB gav även år 1968 ut en omfattande information om Brunna arbetsområde med detaljerad Ortsbeskrivning av Kungsängen.
- 1.62 publikationer Kommunen ger ut en informations-skrift "Aktuellt från Upplands-Bro kommun" vars första och hittills enda nummer utkom sommaren 1968. Kungsängens Fastighetsägareförening har sedan 1965 givit ut en Medlemsinformation som utkommer med ca 4 nummer per år, liksom Stockholms-Näs Hembygds-förenings-Medlemsblad.

1.63 dagspress

Dagens Nyheters torsdagsbilaga "Stockholm Nordväst" bevakar regelbundet Upplands-Bro kommun liksom även Uppsala Nya Tidning och Enköpingsposten.

1.64 **Utställningar**

På Byggtjänst i Stockholm har kommunen sedan 1967 en mindre permanent monter för presentation av t. ex. aktuella bostadsområden. Storstockholms bostadsförmedlings utställningslokal, Sveavägen, finns även sedan mars 1969 en monter med presentation av kommunen och aktuella bostadsområden, f. n. Råbyområdet i Bro. Repliker kommer att iordningställas för kommunalkontoret i Bro och bostadsstiftelsens kontor i Kungsängen. En utställning om Brunna arbetsområde är under sammanställning
